

מראי מקומות- קידושין ס"ג

דעיקר תכלית המעשה הוא לפעול הגמירת דעת של הבעלי דברים, וא"כ, כיון שמקנה לו מעכשיו, אף דא"א לחול הקנין מעכשיו, מ"מ כיון דגילו דמצדס היו מתרצים שיחול החלות עכשיו, אף דבאמת א"א, אבל סכ"ס נגמר המעשה לגמרי, וא"כ תו לא שייך שיהי' חסרון דכלתה קנינו, דהא נגמר המעשה. ולא שייך כלתה קנינו אלא היכא דאף מצדס לא נגמרה המעשה קנין בשעת עשייתו, אז אם קודם גמר עשייתו נתקרע השטר וכדו', אז אמרי' דכלתה קנינו, כיון דהמעשה קנין עדיין אינו נגמר. ובזה ביאר למה לא מצינו בדבר שבא לעולם שיהי' יכול לעשות הקנין מעכשיו באופן שיחול הקנין לאחר זמן (ולא יהי' בו חסרון של כלתה). דהיינו, משום דממ"נ, אם מצדס רוצים שיחול הקנין עכשיו, א"כ באמת חל עכשיו, שהרי הדבר בעולם. ואם אינם מתרצים שיחול עכשיו, א"כ נמצא דאין המעשה נגמר עד לאחר זמן, ואז שייך החסרון דכלתה קנינו.

(ג) ע"מ שאדבר עליך לשלטון- כ' הריטב"א בשם הרמב"ם דהיינו שצריך שיועיל לה דיבורו, ושביק לה השלטון, דאי לא, לא עבד כלום, שלא נתכונה האשה אלא להנאתה. ובהגהות המהדיר שם (במהדורת מוה"ק) הביא מהמהרי"ט דמה דמייתי הרא"ש דברי התוספתא דאם דיבר כדרך המדברים מקודשת, לאפוקי דעת הרמב"ם הוא.

(ד) וכי תימא ה"נ בדיהיב לה ש"פ- הק' הריטב"א, לכאו' כבר מבואר מהרישא דא"א לומר כן, דאם באמת מיירי דיהיב לה ש"פ, א"כ רישא דבשכר הרכבתך אמאי לא מקדשא. וכ' דאין ראי' מהרישא, די"ל דלעולם דיהיב לה ש"פ, אלא דברישא, דהי' המלוה קודם להפרוטה, י"ל דדעתה אמלוה, ואינה מקודשת, משא"כ בסיפא, דהפרוטה קודמת להמלוה, אז אמרי' דדעתה אפרוטה.

(ה) ותנא דידן ס"ל דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף- הק' התוס' רי"ד, ומה בכך, אם אמר הר"א מקודשת לי במה שאדבר עליך

(א) לא תסגיר עבד אל אדוניו, רבי אומר בלוקח עבד על מנת לשחררו הכתוב מדבר- הק' העונג יו"ט (אה"ע קמ"ה, ד"ה ולפ"ז), למה צריך קרא לזה, הרי ס"ל לרבי דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, וא"כ אפי' בלא קרא אנו יודעים דיכול ללקחו ע"מ לשחררו. וכ' דאין לומר דזהו גופא המקור לומר אדם מקנה דשלב"ל, דא"כ למה איכפל לאשמעינן כן דוקא גבי עבד. אולם ע' בעצמות יוסף דבאמת תי' כן, וכ' דמשו"ה מביאין הך ברייתא להראות ששיטת רבי הוא דאדם מקנה דשלב"ל, ולא הברייתא לקמן דר' אומר דלאחר שתתגירי מהני, משום שבברייתא זו מבואר המקור של רבי (וע' בעויו"ט שכ' לתרץ באופן אחר, דהפסוק מיירי בציור שאינו יכול לשחרר בשטר זה אלא הקנין ממון, ומהני משום דאדם מקנה דשלב"ל, וע"ז אמר הפסוק דאז גם חייב לשחרר חלק האיסור שבו, ע"ש).

(ב) לכשאקחך, הרי עצמך קנוי' לך מעכשיו- הק' תוס', למה צריך לומר מעכשיו, הרי בהברייתא בענין קידושין לא מצינו דלמאן דס"ל דאדם מקנה דשלב"ל דצריך לומר מעכשיו. ועוד הק' מסברא, דלכאו' מאן דס"ל דאדם מקנה דשלב"ל, הוי כמו קנין לאחר זמן דלמאן דס"ל דא"א מקנה דשלב"ל, וא"כ מ"ש הכא דצריך מעכשיו ולדידהו אין צריך. וביאר דלגבי קידושין, דרוב קידושין הוא בכסף, א"כ י"ל דאף אם נתאכלו המעות מועיל הקידושין. וא"כ, שפיר י"ל דאי"צ מעכשיו, שהרי אין שייך שם החסרון דכלתה קנינו. משא"כ בשאר קנינים, דא"א שיחול הקנין עכשיו משום שהדבר אכתי אינו בעולם, א"כ אם לא אמר מעכשיו אז יהי' חסרון דכלתה קנינו, ואם נתקרע השטר שחרור וכדו', אז לא יועיל הקנין לכשבא לעולם. והק' הפני יהושע, מה תירצו תוס', אם החסרון הי' מה שלא הי' יכול לחול בשעת עשיית המעשה, א"כ מה הוסיף בזה באמירת מעכשיו, הרי סכ"ס אינו יכול לחול בשעת האמירה, והניח בצ"ע. וביאר בחי' ר' שמעון (נדרים כ"ב, ד"ה והא דמצינו),

לגבי הרוב, כיון דאיכא מיהא מיעוטא המסייע לדברי העד, ואינו אלא כמיעוט בתוך הרוב. והביא ראי' ליסוד זה ממעשים בכל יום, דאדם נאמן בתוך מקולין בשר, שרוב הבשר שם טרפה, והוא נאמן לומר איזה מהן כשירות. אולם ע' בש"ש (ו', ז') שהק' על הפנ"י דהא לא מצינו בשום מקום שיהי' חזקה דלא איתרע עדיף מרובא. ולכן הוא פ"י באו"א, דמה דאמרי' דאין ע"א נאמן כנגד חזקה, היינו רק היכא דגם העד מודה שהיתה כאן חזקה, והוא בא להוציאה מאותה חזקה. אבל כאן, הרי העד אומר שאין כאן תערובת, שהרי הוא מכיר ויודע, והיכא שאין תערובת אין שייך רוב, וא"כ לדבריו אינו מעיד נגד הרוב, ושפיר נאמן (וע"ש מש"כ לחלק עפ"י בין רובא דאי' קמן לרובא דליתא קמן, ואכ"מ). וע"ע בשו"ת בית הלוי (ב', ל"ז, סוף ח') שהביא מה שהק' בשו"ת רעק"א (קכ"ד) סתירה בדברי הר"ן, דכאן כ' דנאמן ע"א בדבשב"ע שלא כנגד החזקה, ובגיטין אי' האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת השליח, דכל הנשים שבעולם אסורות לו, דדלמא קרובים הם לאשתו, וכ' הר"ן שם (ל. בדפיו) דאף אם הקרובות באו ואמרו דלא נתקדשו לא, אינם נאמנות, משום דהוי דבשב"ע, דאף דאינו כנגד חזקה. ותי' הביה"ל דהתם הרי כבר הוחזקה היא בב"ד להיות אסורה לכל מספק, והע"א בא להוציאה מאותה חזקה, ולכן אינו נאמן. משא"כ הכא, דהוחזקה בב"ד להיות אסורה לכל העולם ומותר לאיש א', והוא בא רק לברר שהוא האיש, לכן שפיר אמרי'

דאי"ז כנגד חזקה [נדבריו צ"ע, הרי גם כאן אסורה לכל העולם מספק, וגם שם, הרי באמת ידוע שרק איזה נשים בהעולם אסורות לו, ולאחרות מותרות, ואולי יש לחלק, רצ"ע].

(ז) **נאמן ליתן גט וכו' - יש לעי', הרי גם כאן י"ל** דיצרו תוקפן, דמהכ"ת דהי' דעתו מעיקרא לומר כן כדי ליתן גט, אולי הי' סבור שיהי' יכול לישא אותה, ולמה נאמן אף ליתן גט. וכ' השלנ"מ דאה"י, אינו נאמן אא"כ בא ואמר אני קידשתיה ואתן גט, אבל אם אמר אני קידשתיה ואכנסנה, אינו נאמן (משמע אפי' ליתן גט), משום דאימא יצרו תקפן. אולם הריטב"א כ' דאף מיירי בשחי' דעתו לכונסה מעיקרא, מ"מ כיון דמודעי' לי' בתר הכי שאינו כונסה, ועומד בדבורו ונתן גט,

לשלטון, א"כ הו"ל כמי שאמר התקדשי לי באלו (דלעיל מח.), דאמרי' דאע"פ שהיתה אוכלת (התמרים) א' א' מקודשת, לפי שמדידה קא אכלה, ומ"ש הכא. וכ' דעכצ"ל דמיירי דאמר לה אח"כ, בשכר שעשיתי עמך (גם כ' דבלא"ה צ"ל כן, דאין נכון לומר האמירה שלא בשעת העשיי'). אלא דא"כ ק', דמ"ש מהא דאי' בברייתא שהרכבתך וכו' דלא מהני, כיון דכבר עשהו והו"ל מלוה. וכ' דיש לחלק, דמתני' מיירי דשידכה מעיקרא ואמר לה דדעתו לקדשה במה שדיבר לשלטון, רק דלא אמר לה האמירת הקידושין עד אח"כ, אבל בשכר שהרכבתך לא אמר לה כן מעיקרא [רצ"ע כוונתו בזה]. **וע' ברשב"א** (מח.) דג"כ הק' קו' זו ותי' "דהתקדשי לי באלו שאני, הואיל ואיתנהו כולהו קמן, מונה והולך הוא, אבל שכירות, דבשעה דאי' להאי פורתא ליתי' להאי, ולא אתי להאי עד דאזיל לי' אידך, לא חזו לאצטרופי כלל, והלכך אינה מקודשת".

(ו) **קדשתי את בתי ואיני יודע למי קידשתיה ובא א' ואמר אני קידשתיה נאמן -** הק' הר"ן (כו. בדפיו), הא אין דבר שבערוה פחות משנים (ואין ברור בדעת הר"ן האם הק' זה דוקא לר' אסי, דס"ל דנאמן אף לכנוס, או אף לרב, דנאמן רק ליתן גט, דהא ברב יכולין לומר משום דחזקה אין אדם חוטא ולא לו, ולכך נאמן. וע' בפני יהושע דנקט דדעת הר"ן הוא לומר כן בדר' אסי, אבל הפנ"י עצמו ס"ל דאף לרב יש להק', דהא בעלמא לא אמרי' דע"א נאמן בדבר שבערוה משום דא"א חוטא ולא לו). וכ' ד"זה שמעמידה בחזקתה אלא שאומר שנתקדשה לו, נאמן". וביתר ביאור כ' הפנ"י, דע"א זה אינו בא לגרוע החזקה, אלא לברר החזקה, ולכן נאמן. אולם הק' הפנ"י, לימא דהעדאת עד זה הוא כנגד הרוב, שהרי יש לנו ללכת בתר רובא דעלמא דאינה מקודשת לאיש זה, ואם אמרי' בעלמא דלא מהני ע"א כנגד חזקה בדבר שבערוה, כ"ש שלא יועיל כנגד הרוב, שהרי רובא וחזקה רובא עדיף. ותי' "דהא דלא מהימן ע"א נגד חזקה, היינו דוקא היכא שבלא דברי העד הוי חזקה גמורה ולא איתרע כלל... משא"כ היכא שיש מקום ספק בלא דברי העד, דאיתרע חזקה, שפיר סמכי' אעד א', וה"ה

היתר של הדבר. וע"ע בשו"ת רעק"א (סוס"י ק"ז), דכ' "אבל אפשר לומר על קושיית הפ"י לחלק בין מלקות למיתה" (וע' בהגהות על שו"ת רעק"א, שמביאים מהעמודי אור [סי' צ"ח] שהק' על חילוק זה מהמשך הגמ', דמביאים מח' זו לענין מלקות, [ולכאור' קר' צ"ב, דהא מביאים ר"ח לטעמי' דאינו נאמן, ואם אינו נאמן לענין מלקות, כש"כ לענין סוקלין]). וע"ע בשב שבעתתא (ו', י"ב) דכ' שאין סתירה בכלל בדברי הרמב"ם, דמש"כ הרמב"ם דיכולין להחזיק איסור ע"פ ע"א, זהו רק אם הי' הוחזק, דהיינו דהוחזק הדבר ע"פ עדות הע"א לל' יום, אבל אם מיד שאמר הע"א שחתיכה זו חלב, בא א' ואכלו, אין שייך לענשו ע"ז. ולכן י"ל, דכאן מיירי בשלא הוחזק ל' יום, ולכן אין סוקלין על ידו, אבל אה"נ, אם הי' הדבר כבר מוחזק לל' יום, שפיר סוקלין על ידו. וע"ע בחזון איש (אה"ע ב', י"ז) שהביא מש"כ בביאור הגר"א (אה"ע ג', א') דשייך שויה אנפשי' חתיכה דאיסורא גם לענין מלקות, ותמה החזו"א מסוגיין, דאומרת נתקדשתי ואין סוקלים, ולמה, הרי שויה אנפשי' וכו' [ויש לע' אם שייך לחלק כמו שחילק רעק"א הנ"ל בין מיתה למלקות].

(א) בני זה וכו' - בענין נאמנות האב, כ' תוס' שהוא מדין ע"א, והאב אין חלוק מאחר. אולם ע' בשלטי גבורים (לב. בדפיו) בשם הרי"א דמבואר דס"ל דמה שהאב נאמן על בנו ובתו לומר שהם גדולים הוא מדין יכיר. וע"ע בתוס' רי"ד, שתמה על הא דאמרי' ואודא ר' חסדא לטעמי', מהו לטעמי', הרי לכאור' כל מה שחולק ר' אסי עליו הוא רק לגבי הבת, משום דלגבה אי' פסוק, אבל לגבי הבן שאין פסוק שנאמן האב עליו, מהכ"ת להאמינו. ותי' דבאמת מה שנאמן האב הוא מדין ע"א נאמן באיסורין, שהוא ג"כ נאמנות דאורייתא, ומה דאמרי' דאודא לטעמי', היינו דאע"ג דנאמן לענין קרבן, אינו נאמן לענין מכות ועונשין, דיכול לפלוג הנאמנות.

(ב) תניא כוותי' דר"ת, בני זה וכו' - ע' בדברי יחזקאל (כ"א, ז') שהביא מה שהק' המחנה אפרים (עדות י') על הרמב"ם, דפסק דאיסור יחזק בע"א, וכאן מבואר דלא מהני מה שאמר בני זה וכו' לענין מכות ועונשין, וגם פסקה הרמב"ם דין זה [ובשלמא לענין מיתה יכולין לומר שאין כאן יחזק, כמש"כ בשם רעק"א לעיל, דלא אמרו יחזק אלא

אלמלא דקושטא קאמר לא הוה מחזיק שקרי'.

(ח) תנן רצו א' נותן גט וא' כונס, תיובתא דרב-תמה הריטב"א, הא אין נאמנותו אלא משום דחבירו נאמן ליתן לה גט, וממילא מותרת לכל העולם, וגם רב יכול להודות לזה. ותי' דמה דיכול השני להכניסה, ע"כ אינו משום גט הראשון, דהא כאן אין שייך טעם דא"א חוטא ולא לו, שהרי הוא חושב דאכתי אסורה לכל העולם מחמת השני, וא"כ בלא סברת ר' אסי דנאמן לכונסה, לא הי' נאמן לכונסה.

(ט) רב אמר אין סוקלין, ור' אסי אמר סוקלין-לכאור' הפשטות הוא כר' אסי, דאם התורה מאמין להאב, מהכ"ת לומר דהנאמנות הוא רק לענין איסור, ולא לענין עונשין ג"כ. וע' בדברי יחזקאל (כ"א, ו') שכ' דרב ס"ל דמה שהתורה נתנה נאמנות להאב על בתו, הביאור הוא דכמו דהתורה נתנה נאמנות להאשה עצמה על איסורים דידה, כן נתנה התורה להאב נאמנות על בתו. וא"כ, נמצא דרק לגבי איסורים נתנה התורה נאמנות, דכמו דהאשה עצמה אינה נאמנת אלא הדין שויה אנפשה חתיכה דאיסורא, אבל אינה נאמנת לענין עונשין, כן הדין לגבי נאמנות האב על בתו, דאינו נאמן אלא לענין איסורים. וע' בפני יהושע דמשמע דהבין דנח' אם אמרי' הוחזק או לא, דרב ס"ל דלא אמרי' הוחזק, ור' אסי ס"ל דאמרי' הוחזק (וע' לקמן מה שהק' עפ"ז לשי' הרמב"ם). וע"ע במשנה למלך (אישות ט', ט"ו) דג"כ משמע דס"ל דנאמנות האב הוא על דרך שאחד"א, וע' מה שהק' רעק"א שם (במהדו' ש"פ).

(י) רב אמר אין סוקלין- הביא הפני יהושע שכן פסק הרמב"ם (אישות ב', כ"ג). אולם תמה עליו, הרי הרמב"ם עצמו פסק בהל' סנהדרין (ט"ז, ו') דהיכא דבא ע"א ואמר שיש כאן איסור, כיון שהוחזק האיסור, הוחזק, וגם יכולין לענוש עפ"ז, ומ"ש הכא דס"ל דאין סוקלין, הרי ע"פ הע"א מחזיקין אותה לאשת איש. וע"ש בקו"א דהאריך לבאר דלא ס"ל להרמב"ם דע"א נאמן להחזיק דבר כלפי עונשין אלא באופן שכבר הי' ריעותא בחזקת

לענין מלקות, אבל כאן מיירי במלקות, וא"כ למה אין שייך יוחזק.
 והביא מה שתי' המחנ"א דכאן מיירי בהכחישו הבן קודם שעבר. ותמה הדבר"י, הרי לדבריו קטן הוא, וא"כ אין בהכחשת קטן כלום. ותי' הדבר"י על הסתירה, דעדות על שנים אינו כמו שאר איסורין דסגי להו בע"א, אלא למשווי גדול צריך לכל דיני עדות, דזה נחשב עדות באיש, ועדות באיש צריך ב' עדים, וכמו עדות בן גרושה. ורק לגבי נדרים והקדשות, דבזה אי"צ לדין גדלות, אלא סגי במופלא סמוך לאיש, אי"ז נחשב עדות באיש, דהא מעיד רק דשייך לדין מופלא סמוך איש, אבל אי"ז עדות ממש על איש [כן נראה בכוונתו], ולכן שפיר סגי בעדות האב (ובריטב"א כ' דמה שנאמן לענין נדרים והקדשות, היינו דנאמן משום חומר גבוה [ואין ברור אם כוונתו דמשום דחמור הוא אצלו לכן יש להאמינו, או דלמא דחמור הוא ולכן מדרבנן האמינו]). ולגבי מה שהרמב"ם פסק הדין דאינו נאמן לומר על בתי זה ג' שנים וכו' אלא לענין קרבן, היינו משום דבזה ג"כ אין שייך לומר יוחזק, דהא עיקר העדות אינו נוגע לכלום עכשיו, אלא נוגע דבר שהוא דבר שבערוה, וא"כ ממילא אין שייך לומר יוחזק בזה. וע"ע בקובץ הערות (כ"א, ז) דכ' דמה דיכולין לומר "פלגינן נאמנות" בסוגיין, היינו רק משום שהדינים אינם בתולדה זו מזו, אלא ששניהם תלוי בדבר א'. אבל היכא שא' בא בתולדה מחבירו, בזה לא אמרי' פלגינן זה. וא"כ, כאן דנאמן על בנו לענין נדרים, ולא לענין מכות, הרי נמצא דבאמת אינו נאמן כלל על בנו לענין מכות, ואין דין זה בא בתולדה של חבירו [וזה אינו מיישב הא דאין סוקלין, דלכאנ' בא בתולדה הוא, ובוה לכאנ' צ"ל כרעק"א הנ"ל]. וע"ע בשערי ישר (ו', י"ג, ד"ה אמנם שיטת) שכ' דהיכא דבשעת העדות אינו נוגע אלא לדבר א', ויש לו הנאמנות ע"ז, אז אמרי' דשפיר הוי עדות מעליא, ואמרי' דודאי חלב הוא, ושפיר יכול ללקותו ע"ז. אבל היכא דמתחלה עדות זה נוגע בין דברים שנאמן עליהם, ובין דברים שאינו נאמן עליהם, בזה אמרי' דהדבר אינו נתברר ע"פ עדות מעליא, אלא דלענין איסורים נאמן, אבל כיון דלענין חליצה וכדו' אינו נאמן לומר דגדול הוא, א"כ גם לענין העונשים הבאים בתולדת האיסור אינו נאמן [ולפי הש"ש והפני"י הנ"ל, לכאנ' אפשר ג"כ ליישב סתירה זו, אלא דיהי' דוחק קצת, ולכן א"ש טפי ליישב ע"פ הדברים הנ"ל, אף לדבריהם].